

Saksbehandler: Sissel Nergård Jensen
Arkivsaksnr.: 13/2037

Arkiv: F10 &13

Høring - Utkast til endring i forskrift om sosiale tjenester til personer uten fast bopel i Norge

Saksnr.: Utvalg

82/13 Lenvik kommunestyre

Møtedato

26.09.2013

Vedlegg:

- Høringsbrev og høringsnotat om arbeidsdepartementets forslag til endring i forskrift om sosiale tjenester for personer uten fast bopel i Norge, forskriftens § 4, andre ledd, presiseres eller oppheves.

Andre dokumenter (ikke vedlagt):

- Ingen

Kort sammendrag:

Saken gjelder personer med ulovlig opphold i Norge og deres rettigheter i lov om sosiale tjenester i norsk arbeids- og velferdsforvaltningen, Nav. Gjennom lov om sosiale tjenester i Nav, er kommunene pliktig til å yte tjenester for å bedre levekårene til vanskeligstilte. Saken omhandler hvor vidt denne plikten gjelder personer uten oppholdstillatelse i Norge.

Saksopplysninger:

Gjennom lov om sosiale tjenester i Nav, er kommunene pliktig til å yte tjenester for å bedre levekårene til vanskeligstilte. Denne plikten gjelder imidlertid ikke ubegrenset, og kommunenes primære ansvar er overfor egne innbyggere. Det må derfor settes rammer for hvem som skal nyte godt av kommunenes sosiale tjenester. Lovens hovedregel er at alle som oppholder seg i Norge er omfattet av loven, men det kan gjøres begrensninger i forskrift.

Personer som oppholder seg ulovlig i Norge har i utgangspunktet ikke rett på andre sosiale tjenester enn opplysning, råd og veiledning. En person uten lovlig opphold vil imidlertid ha rett på bistand i en nødssituasjon. Dette fulgte tidligere av ulovfestede nødrettsbetraktninger, og ble forskriftsfestet med virkning fra 1. januar 2012.

Ved vurdering av om og i tilfelle hvordan man skal begrense retten til individuelle tjenester, og da særlig økonomisk stønad, til personer som oppholder seg ulovlig i landet, er det flere motstridende hensyn som må avveies.

Vedlagt høringsnotat utdyper disse hensyn. Det juridiske utgangspunktet er at personer som oppholder seg ulovlig i landet skal forlate det.

2. Gjeldende rett

Gjeldende bestemmelse om sosiale tjenester for personer uten lovlig opphold står i forskrift som trådte i kraft 01. 01. 2012, og lyder:

§ 4. *Personer som ikke har lovlig opphold i riket*

Personer som ikke har lovlig opphold i riket har ikke krav på individuelle tjenester etter loven, med unntak av opplysning, råd og veiledning.

Hvis en person som nevnt i første ledd ikke kan sørge for sitt livsopphold, og heller ikke kan få statlig innkvartering, har vedkommende i en nødssituasjon rett til økonomisk stønad og hjelp til å finne midlertidig botilbud i henhold til loven. Hjelp gis inntil vedkommende i praksis kunne forlatt landet.

Første ledd er hovedregel. Andre ledd er unntaket som kommer til anvendelse når søker er i en nødssituasjon.

Gjeldende § 4 andre ledd pålegger kommunene en plikt til å hjelpe mennesker i akutt nød mens de får litt tid til å ordne utreise, men ikke en plikt til å finansiere langvarige ulovlige opphold. hjelpeplikten er begrenset til tiden frem til vedkommende i praksis kunne forlatt landet. Lengden på hjelpeplikten er derfor først og fremst styrt av tiden det tar å skaffe nødvendige reisedokumenter – enten til hjemlandet, eller til et annet land.

Problemer kan oppstå når en person oppholder seg ulovlig i Norge i lang tid, og dette skyldes at han eller hun ikke selv gjør det som er nødvendig for å ordne utreise, samtidig som vedkommende er helt uten midler. Det kan i noen tilfeller være uklart hvor omfattende retten til tjenester i en nødssituasjon er, og hvor langt den rekker.

Personer som har fått endelig avslag på søknad om asyl, får tilbud om statlig innkvartering og hjelpeplikten i forskriftens § 4 gjelder ikke disse. At en person av ulike grunner ikke ønsker å benytte det statlige tilbudet, er uten betydning. Denne gruppen berøres ikke av det fremlagte forslaget.

Forslag til forskriftsendring alternativ 1: oppheving av bestemmelsen

Dette alternativet innebærer at andre ledd i forskriftens § 4 oppheves, slik at personer som oppholder seg ulovlig i Norge ikke vil ha en regulert rett til sosiale tjenester, med unntak av opplysning, råd og veiledning.

En opphevelse vil imidlertid ikke få virkning for Norges forpliktelser i henhold til internasjonale konvensjoner, til å sikre en (etter forholdende) tilfredsstillende levestandard for alle som oppholder seg i landet. Norges internasjonale forpliktelser om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett, er førende for all nasjonal lovgivning. Denne forpliktelsen opphører ikke selv om forskriftsreguleringen oppheves, og samfunnet har fortsatt en hjelpeplikt overfor personer i nød.

Forslag til forskriftsendring alternativ 2: presisering av bestemmelsen

Dette alternativet går ut på å beholde forskriftsreguleringen, men å endre bestemmelsen slik at det tydelig fremgår at Nav-kontorets plikt er begrenset i tid, evt. at det angis et bestemt antall dager. Det kan også tas inn i forskriften at Nav-kontoret kan stille krav om aktivitet med sikte på rask utreise i forbindelse med at stønad ytes.

Presiseringen av at retten til nødhjelp gjelder for en kort periode er primært en tydeliggjøring i forskriften av gjeldende rett, da dette i dag bare fremgår av forarbeider og rundskriv. Tillegget om krav til aktivitet innebærer at personer som ikke medvirker til å skaffe seg reisedokumenter og for øvrig ordne utreise, mister retten til bistand.

En slik bestemmelse kan for eksempel få følgende ordlyd:

” **§ 4. Personer som ikke har lovlig opphold i riket** Personer som ikke har lovlig opphold i riket har ikke krav på individuelle tjenester etter loven, med unntak av opplysning, råd og veiledning.

Hvis en person som nevnt i første ledd ikke kan sørge for sitt livsopphold, og heller ikke kan få statlig innkvartering, har vedkommende i en nødssituasjon rett til økonomisk stønad og hjelp til å finne midlertidig botilbud i henhold til loven *i en kort periode*. Hjelp gis inntil vedkommende i praksis kunne forlatt landet. *Det kan stilles krav om å bidra til å muliggjøre egen retur.*

Bestemmelsen vil ikke innebære endring i det som er gjeldende rett og vil trolig ikke medføre vesentlige endringer i det som er praksis i de fleste saker i dag, men det vil komme tydelig frem at personer som oppholder seg langvarig ulovlig i landet ikke vil ha krav på bistand over tid. Presiseringen kan gi økt likebehandling i kommuner og fylker.

Vurdering:

Formålet med endring i forskrift om sosiale tjenester for personer uten fast bopel i Norge er å avhjelpe akutte nødssituasjoner, ikke å bidra til å muliggjøre ulovlige opphold i Norge. Forskriftsendring skal også forebygge situasjoner med langvarig bistandsbehov.

Ved vurdering av om og i tilfelle hvordan man skal begrense retten til individuelle tjenester, og da særlig økonomisk stønad, til personer som oppholder seg ulovlig i landet, er det flere motstridende hensyn som må avveies. Det juridiske utgangspunktet er at personer som oppholder seg ulovlig i landet skal forlate det.

Realiteten er at dette ikke alltid skjer. I denne situasjonen skal kommunene både være lojale overfor regelverk og vedtak fattet av statlige innvandringsmyndigheter, og være lojale overfor formålet med lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen. Norges menneskerettslige forpliktelser må også tas hensyn til.

Det er videre viktig at velferdstjenestene ikke forsøkes brukt som et virkemiddel for å løse problemer knyttet til illegal innvandring. Når personer som har fått hjelp fra Nav-kontoret, har trenert en utreise eller unnlatt å reise ut av landet, stilles Nav overfor spørsmålet om hvor langt kommunens hjelpeplikt rekker og når retten til nødhjelp bortfaller.

En begrenset rett til hjelp fra Nav-kontoret vil ikke bidra til å opprettholde ulovlig opphold i Norge.

Vedlagt høringsnotat saken gir utfyllende opplysninger i saken.

I vedlagt høringsbrev ber Arbeidsdepartementet synspunkter på behovet for endringer i gjeldende forskrift og synspunkter på de alternative forslagene.

Innstilling:

Rådmannen ber kommunestyret i Lenvik om synspunkter på behovet for endringer i gjeldende forskrift om sosiale tjenester for personer uten fast bopel i Norge, forskriftens § 4, andre ledd.

Rådmannen ber kommunestyret i Lenvik om synspunkter på de to alternative forslagene til endring:

Forskriftsendring alternativ 1: oppheving av bestemmelsen

§ 4. Personer som ikke har lovlig opphold i riket

Personer som ikke har lovlig opphold i riket har ikke krav på individuelle tjenester etter loven, med unntak av opplysning, råd og veiledning.

Merknad: gjeldende andre ledd oppheves.

Dette alternativet innebærer at andre ledd i forskriftens § 4 oppheves, slik at personer som oppholder seg ulovlig i Norge ikke vil ha en regulert rett til sosiale tjenester, med unntak av opplysning, råd og veiledning.

Forskriftsendring alternativ 2: presisering av bestemmelsen

§ 4. Personer som ikke har lovlig opphold i riket

Personer som ikke har lovlig opphold i riket har ikke krav på individuelle tjenester etter loven, med unntak av opplysning, råd og veiledning. Hvis en person som nevnt i første ledd ikke kan sørge for sitt livsopphold, og heller ikke kan få statlig innkvartering, har vedkommende i en nødssituasjon rett til økonomisk stønad og hjelp til å finne midlertidig botilbud i henhold til loven *i en kort periode*. Hjelp gis inntil vedkommende i praksis kunne forlatt landet. *Det kan stilles krav om å skaffe nødvendige reisedokumenter.*

Forskriften § 4 skal lyde:

§ 4. Personer som ikke har lovlig opphold i riket

Personer som ikke har lovlig opphold i riket har ikke krav på individuelle tjenester etter loven, med unntak av opplysning, råd og veiledning.

Hvis en person som nevnt i første ledd ikke kan sørge for sitt livsopphold, og heller ikke kan få statlig innkvartering, har vedkommende i en nødssituasjon rett til økonomisk stønad og hjelp til å finne midlertidig botilbud i henhold til loven *i en kort periode*. Hjelp gis inntil vedkommende i praksis kunne forlatt landet. *Det kan stilles krav om å bidra til å muliggjøre egen retur.*

Margrethe Hagerupsen
Rådmann

Sissel Nergård Jensen
rådgiver helse og omsorg

Behandling/vedtak i Lenvik kommunestyre den 26.09.2013 sak 82/13

Tilstede samtlige 31 representanter/vararepr.
Vedtaket var enstemmig.

Håvard K. Gulliksen fremmet på vegne av H/FrP/KrF innstillingens alt. 1.

Kjetil Johnsen fremmet på vegne av AP/SV/V innstillingens alt. 2.

Avstemming:

Det stemmes alternativt mellom innstillingens alt. 1 og alt. 2.

- Alt. 1 - fikk 14 stemmer – falt
- Alt. 2 - fikk 17 stemmer - vedtatt

Kommunestyrets vedtak (rådmannens innstilling alt. 2 – vedtatt mot 14 stemmer):

Rådmannen ber kommunestyret i Lenvik om synspunkter på behovet for endringer i gjeldende forskrift om sosiale tjenester for personer uten fast bopel i Norge, forskriftens § 4, andre ledd.

Rådmannen ber kommunestyret i Lenvik om synspunkter på de to alternative forslagene til endring:

Forskriftsendring alternativ 2: presisering av bestemmelsen

§ 4. Personer som ikke har lovlig opphold i riket

Personer som ikke har lovlig opphold i riket har ikke krav på individuelle tjenester etter loven, med unntak av opplysning, råd og veiledning. Hvis en person som nevnt i første ledd ikke kan sørge for sitt livsopphold, og heller ikke kan få statlig innkvartering, har vedkommende i en nødssituasjon rett til økonomisk stønad og hjelp til å finne midlertidig botilbud i henhold til loven *i en kort periode*.

Hjelp gis inntil vedkommende i praksis kunne forlatt landet. *Det kan stilles krav om å skaffe nødvendige reisedokumenter.*

Forskriften § 4 skal lyde:

§ 4. Personer som ikke har lovlig opphold i riket

Personer som ikke har lovlig opphold i riket har ikke krav på individuelle tjenester etter loven, med unntak av opplysning, råd og veiledning.

Hvis en person som nevnt i første ledd ikke kan sørge for sitt livsopphold, og heller ikke kan få statlig innkvartering, har vedkommende i en nødssituasjon rett til økonomisk stønad og hjelp til å finne midlertidig botilbud i henhold til loven *i en kort periode*. Hjelp gis inntil vedkommende i praksis kunne forlatt landet. *Det kan stilles krav om å bidra til å muliggjøre egen retur.*